

13. Uittreksel uit het persoonlijke verhaal van Theo Schut, opgetekend door Tom Tacken op 1 mei 1992

Theo heeft lange tijd de varkenshouderij van zijn ouders aan de Evenheuvel, een zijstraat van de Oude Grintweg, gehad. Door lichamelijke en geestelijke tegenslag was hij niet in staat om de varkenshouderij te blijven runnen en werd failliet verklaard. Hij moest zijn huis uit en ging in een schaftwagen wonen. En in die schaftwagen voelde hij zich goed thuis. 'Daar had ik tenminste voeling met de grond, mijn geboortegrond', aldus Theo, 'maar dat mocht ik niet van de gemeente. Dat kunnen wij niet tolereren. De gemeente kan zoveel niet tolereren', aldus Theo. Hij kreeg een woning toegewezen aan de Michiel de Ruyterlaan.

Balsvoort

'Ons gezin heeft altijd op een boerderij aan de Oude Grintweg gewoond. Om precies te zijn aan de Evenheuvel. Maar in de oorlogsjaren gingen wij heel vaak naar de boerderij 'Balsvoort', waar mijn oma woonde. De boerderij lag afgelegen tegen de Kampinase heide aan. De broers van mijn vader boerden daar in de oorlogsjaren. De boerderij was een toevluchtsoord geworden voor onderduikers. Een verzetsgroep uit Oisterwijk had er bovendien hun uitvalsbasis.

De moord op zijn vader en Ome Hein

Als op 6 oktober de Duitsers in Balsvoort binnenvallen zijn alleen mijn vader en ome Hein op de boerderij. 'Ik zag dat mijn vader weggevoerd werd. Hij werd driehonderd meter verder doodgeschoten. Maar de schoten kan ik me niet herinneren, snapte daar nou iets van? Toch een soort van verdringing. Op het slachthuis ging ik altijd achter een deur staan met mijn vingers in de oren wanneer een varken of een koe met het schietmasker werd doodgemaakt. Ik kon zo'n beest goed helemaal uit elkaar zien liggen en hem slachten. Maar het moment leven-dood, dat heb ik nooit kunnen verdragen', aldus Theo.

'Ome Hein moet ons vader dood langs de weg hebben zien liggen. Hem hebben ze pas een dag later vermoord. Zijn graf heeft ie zelf moeten graven. Eerst hadden ze 'm nog al zijn tanden uit z'n mond geslagen, maar Ome Hein heeft niemand verraden. Wat waren het toch enorme kerels, hé. En zo zijn er meer geweest'

Begraven in Oirschot en De Woeste Hoeve in Loenen

'Ome Hein wordt helemaal vergeten', zegt Theo. 'Er wordt geen een mis voor hem gedaan. Da hedde als ge niet getrouwd bent geweest, dan worde vergeten. Dat maak ik

zelf ook mee'. Begin jaren tachtig heeft Theo het stoffelijk overschot van zijn oom laten overbrengen naar oorlogsbegraafplaats "De Woeste Hoeve" in Loenen op de Veluwe, want daar kan hij eeuwig rusten. Vader ligt in Oirschot bij zijn vrouw, die in 1981 is

overleden. Ze hebben hem destijds 'gezonken', want de teraardebestelling kon het uitstel van een begrafenis niet verdragen. Het had een hele tijd geduurd voor het dode lichaam van Bernard Schut in een greppel gevonden werd.

Pesterijen en eenzaamheid

Theo was met zijn zeven jaren de oudste, en dus kon het vele werk op de boerderij nauwelijks doorgang vinden. 'Vee- en andere handelaren speelden bovendien onder één hoedje. Al te veel waren er die misbruik maakten van de weerloosheid en het isolement van ons vaderloos gezin', vertelt Theo. 'De eenzaamheid was ten hemel schreiend. Enkel uit de voormalige illegaliteit kreeg je steun. Familie was er

niet veel en de buurt had geen respect, de goeien niet te na gesproken. Ik weet nog goed een paar weken nadat ons vader gestorven was. Getik op de ramen Tik, tik, tik. Buurtjongens die een punaise in het houtwerk hadden gedouwd en met een touwtje op afstand een steentje tegen de ruit lieten tikken. Tik, tik, tik. Ik ging met ons moeder mee naar buiten, maar niemand te zien. Ik bedoel maar'.

Mijn moeder verlangde naar grotemensenpraat

We hadden een tactiek ontwikkeld. Als het regende gingen we voor het raam staan. Kwam er een fietser langs dan riepen we hem naar binnen om te schuilen. Dan kon ons moeder weer eens buurten en konden wij eens naar iemand anders luisteren. Op een keer hadden we een kapelaan. Z'n toog glansde helemaal van de regen. Dat was een gouden vangst. Ik heb ons moeder na lange tijd pas gevraagd, wat haar nu het beste was bijgebleven. "Altijd die kinderpraat" zei ze, nooit eens tegen volwassenen mijn nood kunnen klagen. Ze had van die kernachtige uitdrukkingen, ons moeder. Daar ging veel meer achter schuil dan wij konden bevroeden. "werken verzet de zinnen" dat was er zo eentje. Verder was ze erg gesloten.

Als ik maar kan huilen, schreuwen

Op een keer heeft ze tegen een jongen gezegd, die zijn vader pas had verloren. 'Hoe is het toch met jullie moeder'. 'Och, vandaag goed, morgen niet', antwoordde die. En toen zei ons moeder: Als ze maar een keer kan schreuwen, een kar vol heb ik gedaan'. Pas zesendertig jaar na de dood van ons vader kwam ik dat te weten. Ik ben er iedere dag mee bezig. Dat kun je anderen niet uitleggen. Die hebben de geschiedenis van de oorlog gelezen als spannende indianenverhalen. Maar hoor ik straks bij de dodenherdenking

hier in Oirschot dat gedicht weer van Jan Campert “De Achttien Doden”, godallemachtig dan moet ik mijn ogen dichtknijpen en hard’, aldus Theo.

Het omstreden oorlogsgedenkteken

Theo Schut is een kunstkenner en kunstliefhebber. Begin jaren zeventig vat hij het plan op een oorlogsgedenkteken op eigen terrein neer te zetten; een kleine tien jaar later komt het tot verwezenlijking. Een eerbetoon aan zijn vader en ome Hein, maar zeker ook aan zijn moeder, die hulpeloos achterbleef en het desondanks klaarde. Moeder zal nog een jaar lang van het beeld kunnen genieten, voordat ze in 1981 overlijdt. De Oirschotse beeldhouder Jan van Emst heeft het gemaakt. Vier bronzen figuren, een moeder die haar kinderen beschermt.

Landelijk juridisch en publicitair gevecht

Het is 1983 als over het beeld een juridisch en publicitair gevecht losbarst. Theo is tegen de wil van de gemeente ingegaan door zonder bouwvergunning het beeld te plaatsen. Dat was hem sowieso geweigerd omdat kunst niet met de agrarische bestemming aldaar strookte. Dan maar geen vergunning oordeelde Theo eigenmachtig. De gemeente bewandelt de officiële weg en gelast Theo het beeld te verwijderen. In hoger beroep is ook de Raad van State die mening toegedaan.

Fel protest in de landelijke pers

Maar ondertussen hebben de media, regionaal en landelijk, zich op het conflict gestort. Theo laat in kranten weten te zullen blijven vechten voor het beeld. Nico Scheepmaker, alias Trijfel – niet de eerste de beste- vaart in zijn krant fel uit tegen de gezagsdragers. Hij zegt over de complexe argumentatie van de Raad van State en de gemeente Oirschot: ‘Het is jammer dat de moffen ook niet zo subtiel redeneerden in 1944, dan had Bernard Schut misschien nog geleefd’. En sluit af met een man eert zijn vader en moeder en heeft daar alle reden voor. Daar kan geen wet of bestemmingsplan tegenop’. Dat zou blijken te kloppen. De beeldengroep heeft altijd gestaan in een door Theo keurig aangelegd hofje met buxus, hulst, narcissen, tulpen en veel meer van dat moois. Over de affaire zegt hij nu: ‘Er zat wel meer achter dan dat monument alleen, maar wat heeft het voor zin daarop terug te komen? Het is allemaal bijgelegd’.

De beeldengroep staat nu in Oisterwijk

Theo kreeg geen toestemming om boer te worden

Een nieuwe papierwinkel drong zich aan Theo op, toen hij enkele jaren terug opnieuw wilde gaan boeren. Nu niet meer met varkens maar met runderen. De Agrarische Bouwcommissie kan aan de plannen haar goedkeuring niet verlenen tot groot verdriet van Theo. Want: 'Boer heb ik altijd van jongs af aan willen zijn, niks anders. En ik mis het nog altijd'.

Oorlogsgedenkteken op de Kampinase heide met de namen van Bernard en Theo Schut

Geloven

Theo is een diepgelovig mens. Niet altijd geweest. Sterker, op zijn zeventiende zwoer hij het geloof af. Hij rekende het de Dienaren aan dat ze slechts bij hem thuis langs kwamen voor de "vierjaarlijkse zieltjes-tellerij". Later zou hij echter inzien dat de Dienaren niet belangrijk zijn, maar het Woord. Zoals hij het zelf zegt: "Het gaat er niet om wie wat verkondigt, maar wat wie. Hij vroeg het eens een belangrijke verzetsman: 'Bent u gelovig'? Die antwoordde wat gemelijk: 'Ik heb het recht te geloven'. En zo ziet Theo dat ook. Hij mag, hij moet niet. Daarom staat hij ook niet meer met kritiek op de kerkelijke leiders klaar. 'Ik ben lid van de universele kerk', zegt Theo, die lid is van EO, NCRV en KRO en nog wel in die volgorde geworden ook.

Tekst op het gedenkteken op de Kampinase heide "Gedenk Bernard en Hein Schut, die door de bezetter in 1944 zijn vermoord"

Muziek is als bruisende champagne

Hij gaat op de bank zitten. En zegt 'dat hij de spanning uit zijn benen weg voelt vloeien, als hij op die bank gaat zitten'. Erop ligt een stapeltje cd's. Twee uitvoeringen zitten erbij van Vivaldi's Vier seizoenen, een door Nigel Kennedy en een door Jaap van Zweden. Kennedy vindt Theo als 'bruisende champagne', Van Zweden als fonkelende wijn. Op de vensterbank staat een beeldje, dat eigenlijk uit twee gestalten bestaat, met bijbehorende marmeren zuiltjes. Met die zuiltjes kun je spelen. Theo doet het voor. Zet ze anders neer. 'Zie je nu dat die lijnen ineens anders lopen'. Dan neemt hij een Afrikaans beeldje van een vrouw en zegt: 'het vrouwelijk element, dat mis ik in mijn omgeving'.

Zwaarlijvigheid

Ik vraag hem naar zijn zwaarlijvigheid. Is altijd zo geweest. In zijn jeugd een hele tijdlang liters azijn gedronken, want daar viel je van af, hadden ze 'm gezegd. En ooit heeft hij

zes weken lang letterlijk niks gegeten. “Zo ben ik altijd geweest. De drastische aanpak. Er eens goed tegenaan gaan staan. Maar dat is helemaal fout. Ge moet het op ‘oe gemakse’ doen. Och vandaag de dag heb ik er geen last meer van. In wezen heeft het geen flikker met je persoonlijkheid te maken’.

Ernstig

De oorlog, die heeft wel degelijk met zijn persoonlijkheid te maken. “Tot mijn vijftiengste heb ik niks gedaan als informatie in mij opgenomen. Zoveel mogelijk. Alles las ik, zelfs de gebruiksaanwijzing op een pakske pudding. Maar een eigen mening vormen, weten dat het ook waar is wat je zegt, dat kon ik pas later. Rond mijn dertigste was mijn geestelijke volwassenheid pas voltooid. En ik ben gruwelijk ernstig. Ze zeggen dat mijn jovialiteit dat wel compenseert en ik kan ook best een mop horen en zelf vertellen, maar van aard ben ik ernstig. Als ik op onwaarheden stuit, dan zet ik een bakkes op van hier tot giender en terug. Nee oppervlakkig kan ik niet zijn. Niet na wat er met ons vader en ome Hein gebeurd is’.

